

DOI: 10.31648/an.6652

SPOŁECZNA DYSKURSYWIZACJA TERMINÓW
NAUKOWYCH NA PRZYKŁADZIE WYBRANEJ
NOMENKLATURY Z ZAKRESU *GENDER STUDIES*.
PRZYPADKI POLSKI A ROSYJSKI. CZĘŚĆ 2

DISCURSIVE CONSTRUCTION CONCERNING SCIENTIFIC
TERMS BASED ON NOMENCLATURE EMPLOYED
IN THE *GENDER STUDIES* FIELD.
POLISH AND RUSSIAN CASES. PART 2

Ewelina Woźniak-Wrzesińska

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2257-3095>

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu / Adam Mickiewicz

University in Poznań

e-mail: ewewoz@amu.edu.pl

Magdalena Zakrzewska-Verdugo

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2568-087X>

Uniwersytet Komeńskiego w Bratysławie / Comenius University in Bra-
tislava

e-mail: mgd.zakrzewska@gmail.com

Keywords: scientific term, social discourse, gender, homosexuality, LGBT

Abstract: The aim of this paper is to present the impact of discursive-social practices on the content of scientific terms. Chosen nomenclature such as: *gender* (Russian *гендер*), *homosexuality* (Polish *homoseksualizm*; Russian *гомосексуализм / гомосексуальность*), *LGBT* (Russian *ЛГБТ*) is researched. First, the methodological frame is established (discourse analysis), which is followed by a description of *Gender Studies* and the significance of the researched terms. With this background, we analyze how the non-scientific interest in the terms proper for *Gender Studies* was formed. Subsequently, we point at the main actors of the debates concerning *Gender Studies* and basic argumentation schemas.

W części 1 artykułu [zob. „Acta Neophilologica” 2021, z. 1] omówiliśmy kształtowanie się polskiej i rosyjskiej nomenklatury naukowej z zakresu Gender Studies. W szczególności zajęły nas określenia: *gender*, *homoseksualizm/homoseksualność* oraz *LGBT*. Rozpatrzyliśmy ponadto – na przykładzie *homoseksualizmu* – jak zmienia się treść fachowej jednostki leksykalnej, jeśli podlega społecznej dyskursywizacji, czyli kształtuje się poprzez społeczne praktyki na płaszczyźnie intratekstualnej i na tle transtekstualnym.

Pozostaje nam przebadanie modelowanie pojęć odsyłających do terminów *gender* oraz *LGBT*, a także działanie aktorów na scenie interesujących nas dyskursów: polskiego i rosyjskiego. Na sam koniec sprawdzamy natomiast, „czy owo społeczne profilowanie wpływa na dyskurs naukowy” – jak założyliśmy w części 1 artykułu. Właśnie tym zagadnieniom poświęcamy część 2 niniejszego szkicu.

Część 2

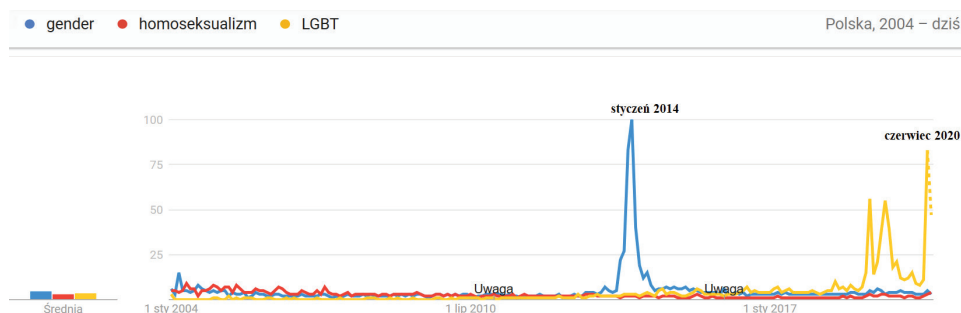
Spółeczna dyskursywizacja: *gender*, *LGBT*; schematy argumentacyjne

4.1. Płaszczyzna intratekstualna i tło transtekstualne (ciąg dalszy)¹

Wiadomo, że społeczne modelowanie terminów z zakresu *Gender Studies* – zarówno po stronie polskiej, jak i rosyjskiej – jest faktem, o czym świadczy zainteresowanie tymi określeniami pośród nienaukowców (wykresy 1-2 przytoczone również w części 1 artykułu zamieszczamy jeszcze raz).

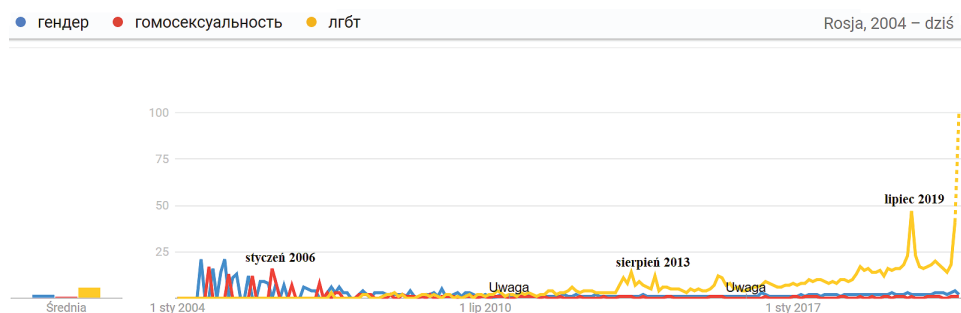
W poprzedniej części artykułu wskazaaliśmy ponadto, że określenia typowe dla studiów genderowych (*gender*, *homoseksualizm*, *LGBT*) swoją genezę mają w praktykach badawczych, a nie społecznych. Wiemy też o emotywnym znaczeniu określenia *homoseksualizm*, przy czym treści wartościujących należałoby odmówić naukowym terminom *gender* i *LGBT*. Spójrzmy, jak profilowane są te pojęcia pod wpływem społecznej dyskursywizacji.

¹ Przyjmujemy numerację zgodną z poprzednią częścią artykułu, w której znalazły się kolejno: 1. Przedmiot, cel; 2. Tło metodologiczne; 3. Badania genderowe i podstawowe terminy z zakresu Gender Studies w polskim i rosyjskim dyskursie naukowym; 3.1. *gender*; 3.2. *homoseksualizm*; 3.3. *LGBT*; 4. Społeczna dyskursywizacja terminów; 4.1. Płaszczyzna intratekstualna i tło transtekstualne; 4.1.1. *homoseksualizm*, *propaganda homoseksualizmu* (*гомосексуализм/гомосексуальность*, *пропаганда гомосексуализма*).

Wykres 1. Rozkład analizowanych terminów wyszukiwanych w Polsce od stycznia 2004 do czerwca 2020 roku

Źródło: <https://tiny.pl/7dm55> [Dostęp 3 VII 2020]²

Wykres 2. Rozkład analizowanych terminów wyszukiwanych w Rosji od stycznia 2004 do czerwca 2020 roku

Źródło: <https://tiny.pl/7d73m> [Dostęp 6 VII 2020]

4.1.2. *gender, ideologia gender, LGBT, ideologia LGBT*

Nietrudno dostrzec, że po stronie polskiej hasła *gender* oraz *LGBT* ciekawia internautów w dosyć osobliwy sposób. Odnośnie do przyczyn – by tak rzec – skokowego zainteresowania tym pierwszym (*gender*) poczyniono szereg niezależnych analiz [np. Borkowski 2015; Duda 2016; Pankowska 2017]. Naukowcy jednogłośnie wskazują, że genezą nagłej docieklivosti Polaków (od października 2013 do stycznia 2014 roku) są homilie duchownych oraz wystąpienia ludzi ze świata polityki, w których treści porusza się zagadnienia z zakresu *Gender Studies*³.

² Do wygenerowania wykresów posłużyło narzędzie Google Trends. Podane linki w opisie ich tytułów są skróconą wersją (zob. tiny.pl) rozbudowanego odnośnika, który po wpisaniu w okno wyszukiwarki automatycznie rozwija się do postaci pierwotnej.

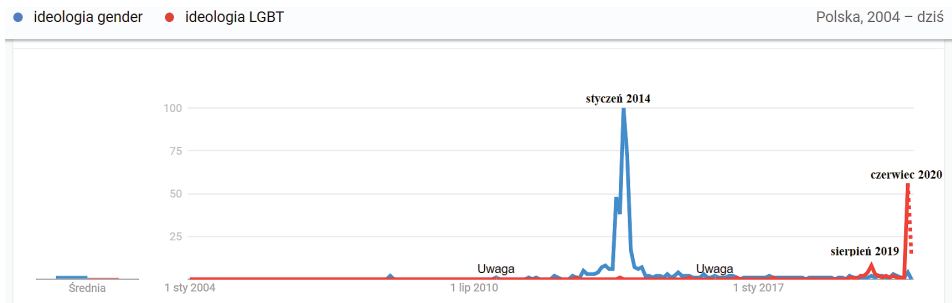
³ Mowa o wystąpieniach wielokrotnie omawianych w literaturze przedmiotu, podajmy te najbardziej reprezentatywne: październik 2013 – abp Józef Michalik w homilii wygłoszonej z okazji

O aksjologizacji określenia *gender* na pewno świadczy skorelowanie wysokiej liczby jego wyszukiwań z pojawiającym się nagle hasłem *ideologia gender*.

Leksemowi *ideologia* przypisuje się znaczenie ‘zespół poglądów i przekonań dotyczących świata, życia społecznego i postaw etycznych charakteryzujący określoną grupę ludzi’ [WSJP]. Skoro mowa o przekonaniach, trudno wskazać, czy treści emotywnie przywoływane przez określenie *ideologia* są pozytywne, czy negatywne, ponieważ zależą od wspomnianej ‘postawy etycznej’.

Warto w tym miejscu przyrzeć się typowym kolokacjom, jakie tworzy leksem *ideologia*. Do najczęstszych należą: *i. totalitarna; zbrodnicza i.; i. faszystowska i.; i. marksizmu; i. komunistyczna; i. socjalistyczna; i. nazizmu*⁴. Łatwo tu o diagnozę, że połączenie *ideologia gender*, w zestawieniu z wymienionymi powyżej, ma negatywne konotacje.

Wzrost popularności terminu *LGBT* w 2019, a później w 2020 roku wiążemy z jeszcze nieprzeanalizowanymi – jak wynika z naszej wiedzy – wystąpieniami osób duchownych (2019 rok) oraz polityków (2020 rok)⁵. W ich treści określenie *ideologia gender* zyskiwało konkurenta, czyli zestawienie *ideologia LGBT*, co również ilustruje wykres 3.

Wykres 3. Rozkład określeń *ideologia gender*, *ideologia LGBT* wyszukiwanych w Polsce od stycznia 2004 do czerwca 2020 roku

Źródło: <https://tiny.pl/7dm1n> [Dostęp 3 VII 2020]

jubileuszu 90. rocznicy urodzin ks. kard. Henryka Gulbinowicza wprowadza w dyskurs publiczny określenie *ideologia gender*; grudzień 2013 – odczyt listu Episkopatu *Zagrożenia rodziny płynące z ideologii gender. List Pasternski na Niedzielę Świętej Rodziny, 27 grudnia 2013*; styczeń 2014 – wystąpienie Parlamentarnego Zespołu *Stop ideologii gender!* oraz wykład ks. dr. hab. Dariusza Oko *Ideologia gender – zagrożenie dla cywilizacji* [zob. Duda 2016, 417-427].

⁴ Podajemy za Narodowym Korpusem Języka Polskiego: <https://tiny.pl/tzm5w> [Dostęp 19 III 2020].

⁵ Podajemy te powszechnie znane: lipiec 2019 – bp Ignacy Dec (*idzie na Polskę potop genderyzmu, LGBT...*), homilia podczas XXVIII Pielgrzymki Rodziny Radia Maryja na Jasną Górę; 31 lipca 2019 – abp Marek Jędraszewski (*promowanie ideologii LGBT zaprzecza godności człowieka*), homilia na Jasnej Górze z okazji zakończenia XXVIII Pielgrzymki Rodziny Radia Maryja; 1 sierpnia 2019 – abp Marek Jędraszewski (*Czerwona zaraza już po naszej ziemi na całe szczęście nie chodzi, co ucale nie znaczy, że nie ma nowej (...). Nie czerwona, ale tęczowa*), homilia w bazylice Mariackiej w Krakowie z okazji 75. rocznicy powstania warszawskiego; 6 sierpnia 2019 – bp Mirosław Milewski (*chora ideologia LGBT*), homilia wygłoszona podczas mszy w Radzyminie (zbiory opublikowane na stronie <https://oko.press/tag-rzeczowy/lgbt/> [Dostęp 13 I 2020]).

Na podstawie przedstawionych danych można wysnuć wniosek o nowej fazie społecznej dyskursywizacji wiedzy z zakresu *Gender Studies*. Nie trudno dostrzec, że od początku 2019 roku średnie wyszukiwanie hasła *ideologia LGBT* zaczęło sukcesywnie wzrastać, aż osiągnęło wartość maksymalną w sierpniu minionego roku.

Porównując wykresy Google Trends dotyczące Polski i Rosji (wykresy 1-2), możemy stwierdzić, iż zainteresowanie terminem *gender*, a przede wszystkim *ideologia gender* (*гендерная идеология*) czy *ideologia LGBT* (*идеология лгбт*) się nie pokrywa: **ten drugi i trzeci po stronie rosyjskiej nie pojawiają się w ogóle**⁶. W polskojęzycznym dyskursie z kolei popularnością nie cieszy się – znana w Rosji – kolokacja *propaganda homoseksualizmu* (*пропаганда гомосексуализма*).

4.2. Schematy argumentacyjne działających aktorów dyskursu

Obecnie jesteśmy świadkami bardzo ciekawego zjawiska – „walki semantycznej” nie tylko między parami: *gender* – *ideologia gender*, *LGBT* – *ideologia LGBT*, lecz także pomiędzy określeniami *ideologia gender* – *ideologia LGBT* (po stronie polskiej)⁷. „Starcie” dwóch pierwszych grup zasadza się na zderzeniu neutralności z negatywnym nacechowaniem. Nagle „narzucanie” określenia *ideologia LGBT* to nic innego jak intensyfikacja, hiperbolizacja negatywnych cech kojarzonych z *ideologią gender*. Wskazują na to argumenty – wytaczane przez oponentów *Gender Studies* – dowodzące niemoralności przedstawicieli wspomnianych *ideologii*.

Maciej Duda wymienia następujące:

- 1) zagłada Europy,
- 2) szkodliwe zmiany prawa i atak na Polskę,
- 3) zagrożenie rodziny,
- 4) egoizm i brak poświęcenia,
- 5) seksualizacja dzieci,
- 6) totalitaryzm, czyli bolszewizacja i *ideologia gender* [Duda 2016, 417-427].

Na podstawie najnowszych wypowiedzi aktorów dyskursu społecznego walczących z naukowym dyskursem z zakresu *Gender Studies* (zob. źródła w przyp. 12) można dodać następujący:

- 7) epidemia (zaraza) gorsza niż bolszewizacja.

⁶ Schematy argumentacyjne, w których pojawiają się terminy *gender* oraz *LGBT* na płaszczyźnie rosyjskiej zostaną omówione w podpunkcie 4.2.

⁷ Myślmy, że w rosyjskim dyskursie można było mówić o walce semantycznej pomiędzy określeniami *homoseksualizm* i *propaganda homoseksualizmu*, ale w drugiej połowie 2006 r. [zob. <https://tiny.pl/7dngd>]. Jak się okazuje, walkę wygrał termin *homoseksualizm* (jak ustaliliśmy – nacechowany negatywnie).

O ile wszystkie ww. argumenty dotyczą w pewnym stopniu *ideologii LGBT*, o tyle do *ideologii gender* odnosi się pierwszych sześć argumentów. W takim razie *ideologia LGBT* jest jeszcze groźniejsza niż jej poprzedniczka.

Po stronie rosyjskiej, na podstawie działań aktorów dyskursu, również można odtworzyć argumentację kierowaną przeciwko *gender*.

A.A. Temkina [Исраилова 2019] przytacza uzasadnienia przeciwników przyjęcia *Ustawy o zakazie propagowania nietradycyjnych relacji seksualnych wśród niepełnoletnich [Статья 6.21]* (bardzo podobne do wymienionych przez Macieja Dudę), w których dokonuje się dyskursywnej interpretacji terminu *gender*, urastającego na płaszczyźnie transtekstualnej ideologii konserwatywnej do rangi negatywnego zjawiska charakteryzowanego następująco:

- 1) *gender* nie zależy od płci biologicznej, ale może być swobodnie, czy wręcz przypadkowo wybrany, bez ograniczeń kulturowych i społecznych;
- 2) zagraża rodzinie i małżeństwu;
- 3) promuje związki/małżeństwa jedнопłciowe, żąda wprowadzenia „homo-dyktatury”;
- 4) występuje przeciwko tradycyjnym rosyjskim wartościom (ludowości), narzucając obce wzorce Europy (*Gejropy*⁸);
- 5) występuje przeciwko Rosyjskiemu Kościołowi Prawosławnemu;
- 6) występuje przeciwko bezpieczeństwu narodowemu i ustrojowi państwowemu (pragnie poddać Rosję Zachodowi)⁹.

Przypomnijmy, że obecnie może być mowa o jeszcze jednym argumencie, kierowanym generalnie przeciwko homoseksualizmowi:

- 7) nie jest tradycyjnie występującą w Rosji orientacją seksualną, o czym świadczy choćby oficjalna nazwa wspomianej wielokrotnie ustawy 6.21: *Propaganda nietradycyjnych relacji seksualnych*.

Jednym z przykładów omówionego sposobu dyskursywizacji są teksty z lat 2012-2018 z portalu *Rosyjska linia narodowa* (Русская народная линия), promowanego, pochodzącym z idei XIX-wiecznych, hasłem: *Prawostawie. Samodzierzawie. Ludowość*¹⁰. Słowa kluczowe opatrzące artykuły na temat *gender* to: *Edukacja seksualna i propaganda perwersji* (Секспросвет и пропаганда извращений).

Jeśli chodzi zaś o termin *LGBT*, zgodnie z tym, co zostało powiedziane w części terminoznawczej, to określenie dość długo nie było w Rosji stosowane – zaczęło pojawiać się w rosyjskich wyszukiwarkach dopiero we wrześniu 2007 roku i jego średnia liczba wyszukiwań od tego momentu stale wzrastała,

⁸ Według dziennika „Nowaja Gazeta” jednym ze słów 2014 r. był właśnie ten neologizm [Мирозлобное победило 2014].

⁹ „Гендерное равенство рассматривается как угроза семье, естественному разделению полов, нормативной гетеросексуальности, национальному строительству и православной церкви, и в конечном счете национальной безопасности” [Исраилова 2019].

¹⁰ Przykładowe tytuły artykułów na ruskline.ru w naszym tłumaczeniu: „Gender – to furтка dla sodomitów” [«Гендер»], „Najprawdziwsza prawda o genderze” [Рябиченко 2018b], „Gender stworzono specjalnie po to, aby nas oszukiwać” [Рябиченко 2018a].

osiągając jeden z punktów szczytowych w chwili uchwalenia wspomnianej *Ustawy 6.21* w czerwcu 2013 roku. Niebywały skok w 2019, osiągający swoją maksymalną wartość w listopadzie, związany jest zaś z pojawieniem się rzekomo istniejącej gry *Piła przeciw LGBT* (*Пила против ЛГБТ*), której ofiarą śmiertelną miała stać się petersburska aktywistka *LGBT*, Elena Grigorjewa. Znajduje to też potwierdzenie w wynikach Google Trends. Ponowny wzrost wartości można zauważyć od drugiej połowy maja 2020 roku. Jest to związane z pojawieniem się kontrowersyjnej reklamy, mającej zachęcić do zagłosowania w referendum za poprawkami w Konstytucji FR. Reklama wymierzona jest przeciw adopcji dzieci przez pary homoseksualne. Referendum zakończyło się 1 lipca 2020 roku. Jedną ze zmian, które zostały przyjęte większością głosów (77,92%), było wprowadzenie deklaracji o obronie instytucji małżeństwa jako związku kobiety i mężczyzny. Poprawka ta została wniesiona przez prezydenta FR i zaczęła obowiązywać 4 lipca 2020 roku [Novyj tekst Konstitucii s popravkami 2020]. Przejawem takiej dyskursywizacji jest ponadto emocjonalne nacechowanie leksyki używanej przez ważnych aktorów dyskursu jak prezydent FR, Władimir Putin: „U nas propaganda homoseksualizmu i pedofilii jest zakazana” („У нас есть запрет на пропаганду гомосексуализма и педофилии.” [cyt. za: Муравьева 2014, 68]).

Tak samo jak w przypadku Polski społeczne modelowanie rosyjskiego dyskursu odbywa się więc pod wpływem innych jego aktorów niż naukowcy z zakresu *Gender Studies*¹¹. Z pewnością wynika to z tego, że dyskurs feministyczny (sprzężony z *Gender Studies*) w nauce radzieckiej był marginalizowany i nie wyrósł z tradycji masowych ruchów kobiecych [Здравомыслова, Темкина 2000, 20], dotyczy to tym bardziej *LGBT*. Ten brak ciągłości rozwoju nauki rosyjskiej zaowocował wejściem do niej szturmem wielu tendencji postrzeganych jako obce, które mogły budzić opór społeczny. Wówczas aktorami tego dyskursu stali się przede wszystkim politycy broniący „tradycyjnych wartości”.

5. Modelowanie wiedzy przez dyskurs społeczny

Na koniec warto wyartykułować fakt, że społeczne nacechowanie określił *gender* oraz *LGBT* przenosi się na grunt nauki. Z wykresu 1 jasno wynika, że społeczne modelowanie dyskursu z zakresu *Gender Studies* przez innych aktorów niż naukowcy rozpoczęło się na przełomie 2013 i 2014 roku. Okazuje się, że *gros* prac z różnych dziedzin nauki, w których krytycznie lub afirmatywnie podchodzi się do tego obszaru wiedzy, zaczęto publikować właśnie od 2014. Otóż – w naukowym podejściu do *gender* można dostrzec ogromne przemiany:

¹¹ Choć obserwują oni bacznie społeczną dyskursywizację pojęć z zakresu *Gender Studies* [Рябиченко 2014; Слепцов 2016; Кирилина 2019].

od neutralnego/sprawozdawczego (pierwsza fala polskich *Gender Studies*)¹² po afirmatywny i krytyczny (druga fala)¹³. Na gruncie rosyjskim również wyraźnie rysują się dwa przeciwstawne obozy: liberalny (afirmatywny)¹⁴ i konserwatywny (krytyczny)¹⁵. Tu także wzmożone zainteresowanie zagadnieniami z zakresu interesującego nas dyskursu datujemy od ok. 2012 roku, a więc od pierwszej, stłumionej przez policję parady Gay Pride w Moskwie [Божков, Протасенко 2012, 157] oraz od dyskusji nad przyjętą w czerwcu 2013 roku ustawą, choć przy tym należy zwrócić uwagę na oszałamiającą wręcz karierę terminu *LGBT*, który zdominował w ostatnim czasie „rosyjski” Internet.

Stoimy na stanowisku, że przyczyn owych przemian należy doszukiwać się właśnie w społecznej dyskursywizacji neutralnej wiedzy (sprawozdawczej, niezaangażowanej) z zakresu *Gender Studies*. Taka ewolucja schematów argumentacyjnych wskazuje ponadto na przekształcenie ról interakcyjnych twórców dyskursu. Przystają oni grać obiektywnych fachowców, w zamian wcielając się w adwersarzy strony stojącej na antypodach.

Naszym zdaniem nie jest to przypadkowa koincydencja. Myślimy, że zgodnie z modelem krążenia teorii „społecznie niechcianej” Andrzeja W. Nowaka, Krzysztofa Abriszewskiego i Michała Wróblewskiego, naukowo kontrowersyjne tezy są modelowane i przez nienaukowców, i przez naukowców.

¹² Podajemy losowo wybrane – w polskich badaniach, np. z zakresu antropologii [Kościańska, Hryciuk 2007], kulturoznawstwa [Barska 2005], socjologii [Buczowski 2005; Malinowska 2004].

¹³ Podajemy losowo wybrane – w polskich badaniach np. krytycznie z zakresu: religioznawstwa [Bortkiewicz 2014], socjologii [Nykiel 2014], politologii [Szymowski 2014], afirmatywnie z zakresu – socjologii [Chudzicka-Dudzik, Durys 2014], politologii [Desperak 2018], kulturoznawstwa [Kłuczyńska 2016], filozofii [Ziemińska 2018], medycyny [Krzystyniak 2019].

¹⁴ Podajemy losowo wybrane – w rosyjskich badaniach [np. Кондаков 2014; Шишлова 2013; Созаев 2015]. Ten ostatni wręcz stwierdza, że jego badania nad ruchem LGBT w Rosji mają charakter subiektywny.

¹⁵ Podajemy losowo wybrane – w rosyjskich badaniach [np. Божков, Протасенко 2012; Дьяченко, Позднякова 2013; Щелкин 2013]. Przykładem krytycznego podejścia może być następujący cytat: „Все мировые СМИ комментируют разгон акции активистов **нетрадиционного гей-движения** недалеко от московского Кремля 28 мая, где полиция задержала более 30 человек, **как сторонников, так и противников** гей-парада. **Некоторые** при этом получили **легкие травмы**. (...) **Большинство** считает действие гей-активистов **нарушающим нравственность** в обществе. О нарушении прав человека говорят **только** пострадавшие и правозащитники” (Wszystkie światowe media komentują rozprawienie akcji aktywistów **netradycyjnego ruchu gejowskiego** niedaleko od moskiewskiego Kremla 28 maja, gdzie policja zatrzymała ponad 30 osób, **zarówno zwolenników jak i przeciwników** parady gejowskiej. **Niektórzy** przy tym doznali **lekkich obrażeń**. (...) **Większość** uważa, że ruch aktywistów gejowskich **narusza moralność społeczną**. O naruszeniu praw człowieka mówią **tylko** pokrzywdzeni i obrońcy praw człowieka” [Божков, Протасенко 2012, 157].

6. Podsumowanie, od auterek

Badania społecznej dyskursywizacji terminów naukowych – naszym zdaniem – wymagają dogłębnych i zakrojonych na szeroką skalę analiz¹⁶. Przyjęta przez nas droga na skróty, w odniesieniu do każdej z trzech płaszczyzn dyskursu, zwłaszcza transtekstualnej (ideologie, mentalność, historyczność i inne), została podyktowana nadrzędnym celem, którym było zilustrowanie, w jaki sposób krąży wiedza „społecznie niechciana” i jak jest modelowana przez aktorów innych niż naukowcy. Myślimy przy tym, że wykorzystanie narzędzi informatycznych, odnoszących się do *big data*, pozwala na lepsze uchwycenie prawidłowości i tendencji niż „ręczne” przeszukiwanie oraz gromadzenie danych.

Dostrzegamy fakt istnienia korelacji między skokowymi zainteresowaniami analizowanych przez nas terminów a wystąpieniami nienaukowców na scenie społecznego dyskursu genderowego. Widzimy ponadto zbieżność – być może nieco odwleczoną w czasie, ale to z powodu procesów wydawniczych – między społecznym a naukowym dyskursem genderowym. Nie potrafimy rozstrzygnąć nowego problemu, który wyłania się wskutek poczynionych przez nas analiz. Otóż – jaka jest granica między społecznym a naukowym dyskursem genderowym, czy w ogóle może być mowa o jakimkolwiek *limes*? W konsekwencji – jaką kondycję mają najnowsze teorie, których fundamentem jest inna niż esencjalna wizja człowieka? Jak widać – analizy lingwistyczne mogą dawać inspiracje do szeroko zakrojonych rozważań natury humanistycznej.

Bibliografia

- Barska Anna (red.). 2005. *Tożsamość społeczno-kulturowa płci*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Bortkiewicz Paweł. 2014. *Historia jednego wykładu, czyli gender zdemaskowany*. Warszawa: Wydawnictwo Prohibita.
- Bożkov Oleg, Protasenko Tat'ana. 2012. *Odnopolnye braki – sūžet, kotoryj navāzyvaetsā obšestvu. Komu-to èto nado?*. «Sociologičeskij žurnal» № 2: 156-169 [Божков Олег, Протасенко Татьяна. 2012. *Однополье браки – сюжет, который навязывается обществу. Кому-то это надо?*. «Социологический журнал» № 2: 156-169].
- Buczkowski Adam. 2005. *Społeczne tworzenie ciała. Płeć kulturowa i płeć biologiczna*. Kraków: Universitas.
- Chudzicka-Dudzik Patryk, Durys Elżbieta. 2014. *Konteksty feministyczne. Gender w życiu społecznym i kulturze*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Google Trends. W: <https://tiny.pl/7dm55> [Dostęp 3 VII 2020].
- Google Trends. W: <https://tiny.pl/7d73m> [Dostęp 6 VII 2020].
- Google Trends. W: <https://tiny.pl/7dngd> [Dostęp 10 VII 2020].
- Google Trends. W: <https://tinyurl.com/y9xkcvss> [Dostęp 9 VII 2020].

¹⁶ Obecnie przygotowujemy monografię na ten temat.

- Israilova Marina. 2019. *Gomoseksual i gender kak marker nacional'nyh granic*. V: <https://tiny.pl/tzfwfm> [Dostęp 14 III 2020] [Исраилова Марина. 2019. *Гомосексуал и гендер как маркер национальных границ*. В: <https://tiny.pl/tzfwfm> [Доступ 14 III 2020].
- Kirilina Alla. 2019. *Oboznačeniâ gendernoznačimoj leksiki v svete protivopostavleniâ global'nogo i otečestvennogo (po materialam Nacional'nogo korpusa russkogo âzyka)*. «Voprosy psiholingvistiky» № 2 (40): 12-29 [Кирилина Алла. 2019. *Обозначения гендерно значимой лексики в свете противопоставления глобального и отечественного (по материалам Национального корпуса русского языка)*. «Вопросы психолингвистики» № 2 (40): 12-29].
- Kluczyńska Urszula. 2016. *Poza schematem: społeczny konstrukt płci i seksualności*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Kondakov Aleksandr (red.) 2014. *Na pereput'e: metodologiâ, teoriâ i praktika LGBT i kvir-issledovanij*. Sankt-Peterburg: CNSI [Кондаков Александр (ред.). 2014. *На перепутье: методология, теория и практика ЛГБТ и квир-исследований*. Санкт-Петербург: ЦНСИ].
- Kościańska Agnieszka, Hryciuk Renata (red.). 2007. *Gender. Perspektywa antropologiczna*. T. 1: *Organizacja społeczna*. Warszawa: Wydawnictwo UW.
- Krzystyniak Krzysztof L. 2019. *Gender w świetle faktów medycznych*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Medyk.
- Malinowska Ewa (red.). 2004. *Sex i gender. Płeć biologiczna i kulturowa w refleksjach i badaniach młodych socjologów*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Mirozlobnoe pobedilo. 2014. «Novaâ gazeta» № 143: 18 [Мирозлюбное победило. 2014. «Новая газета» № 143: 18].
- Murav'eva Marianna. 2014. «(Ne)tradicionnye seksual'nye otnošeníâ» kak ūridičeskââ kategoriâ: istoriko-pravovoj analiz. V: *Na pereput'e: metodologiâ, teoriâ i praktika LGBT i kvir-issledovanij*. Red. Kondakov A. Sankt-Peterburg: CNSI: 68-85 [Муравьева Марианна. 2014. «(Не)традиционные сексуальные отношения» как юридическая категория: историко-правовой анализ. В: *На перепутье: методология, теория и практика ЛГБТ и квир-исследований*. Ред. Кондаков А. Санкт-Петербург: ЦНСИ: 68-85].
- Narodowy Korpus Języka Polskiego, kolokacje hasła *ideologia*. W: <https://tiny.pl/tzm5w> [Dostęp 19 III 2020].
- № 284965-3 – *O gosudarstvennyh garantiâh ravnnyh prav i svobod mužčîn i ženšin i ravnnyh vozmožnostej dlâ ih realizacii*. V: <https://sozd.duma.gov.ru/bill/284965-3> [Dostęp 14 III 2020] [*O государственных гарантиях равных прав и свобод мужчин и женщин и равных возможностей для их реализации*. В: <https://sozd.duma.gov.ru/bill/284965-3> [Доступ 14 III 2020].
- Novyj tekst Konstitucii s popravkami*. 2020. V: <http://duma.gov.ru/news/48953/> [Dostęp 14 III 2020] [*Новый текст Конституции РФ с поправками*. 2020. В: <http://duma.gov.ru/news/48953/> [Доступ 14 III 2020].
- Nowak Andrzej W., Abriszewski Krzysztof, Wróblewski Michał. 2016. *Czyje lęki? Czyja nauka? Struktury wiedzy wobec kontrowersji naukowo-społecznych*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Nykiel Marzena. 2014. *Pułapka gender. Kartły kontra orły. Wojna cywilizacji*. Kraków: Wydawnictwo M.
- Râbičenko L.A. 2018a. «Gender» sočinili special'no, čtoby nas obmanuvat'. V: <https://tiny.pl/tzfwft> [Dostęp 15 III 2020] [Рябиченко Л.А. 2018a. «Гендер» сочинили специально, чтобы нас обманывать. В: <https://tiny.pl/tzfwft> [Доступ 15 III 2020].

- Râbičenko L.A. 2018b. *Nastoâsaâ pravda o gendere*. V: <https://tiny.pl/tzfw7> [Dostęp 15 III 2020] [Рябиченко Л.А. 2018b. *Настоящая правда о гендере*. В: <https://tiny.pl/tzfw7> [Доступ 15 III 2020].
- Šelkin Aleksandr Georgievič. 2013. *Netradicionnââ seksual'nost' (opyt sociologičeskogo analiza)*. «Sociologičeski issledovaniâ» № 6: 132-141 [Щелкин Александр Георгиевич. 2013. *Нетрадиционная сексуальность (опыт социологического анализа)*. «Социологические исследования» № 6: 132-141].
- Šišlova Ekaterina Ėduardovna. 2013. *Gender kak innovacionnyj naučnyj i filosofskij dyskurs*. V: <https://tiny.pl/tzfwf> [Dostęp 13 III 2020] [Шишлова Екатерина Эдуардовна. 2013. *Гендер как инновационный научный и философский дискурс*. В: <https://tiny.pl/tzfwf> [Доступ 13 III 2020].
- Slepcev Nikita. 2016. *Âzyk kvir-identičnosti*. V: <https://tiny.pl/tzfwf> [Dostęp 15 III 2020] [Слепцов Никита. 2016. *Язык квир-идентичности*. В: <https://tiny.pl/tzfwf> [Доступ 15 III 2020].
- Sozaev Valerij. 2010. *LGBT-dviženie v Rossii: portret v inter'ere*. «Gendernye issledovaniâ: Źurnal» № 20-21: 90-126 [Созаев Валерий. 2010. *ЛГБТ-движение в России: портрет в интерьере*. «Гендерные исследования: Журнал» № 20-21: 90-126].
- Stat'â 6.21 – Stat'â 6.21 Коап RF. *Propaganda netradicionnyh seksual'nyh otnošenij sredi nesoveršennoletnih (dejstvujušââ redakciâ)*. V: <https://www.zakonrf.info/koap/6.21/> [Dostęp 14 III 2020] [Статья 6.21 КоАП РФ. *Пропаганда нетрадиционных сексуальных отношений среди несовершеннолетних (действующая редакция)*. В: <https://www.zakonrf.info/koap/6.21/> [Доступ 14 III 2020].
- WSJP – Źmigrodzki Piotr (red.). 2007-. *Wielki słownik języka polskiego*. Kraków: Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk. W: <http://www.wsjp.pl> [Dostęp 13 III 2020].
- Wypowiedzi duchownych dotyczące Gender i LGBT*. W: <https://oko.press/tag-rzeczowy/lgbt/> [Dostęp 13 III 2020].
- Zdravomyslova Elena, Temkina Anna. 2000. *Sociologiâ gendernyh otnošenij i gendernyj podhod v sociologii*. «Sociologičeskie issledovaniâ» № 11: 15-24 [Здравомыслова Елена, Темкина Анна. 2000. *Социология гендерных отношений и гендерный подход в социологии*. «Социологические исследования» № 11: 15-24].
- Ziemińska Renata. 2018. *Niebinarne i wielowarstwowe pojęcie płci: próba inkluzji danych o osobach interplciowych i niebinarnych*. Warszawa: PWN.

